

ВЫКАРЫСТАННЕ ПРАБЛЕМНЫХ СИТУАЦЫЙ НА ЎРОКАХ ПА ВУЧЭБНАМУ ПРАДМЕТУ “ЧАЛАВЕК І СВЕТ” З МЭТАЙ ПАВЫШЭННЯ ЦІКАВАСЦІ МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ ДА ПРАДМЕТА

Новікава Наталля Аляксееўна

настаўнік пачатковых класаў дзяржаўнай установы адукацыі
«Сярэдняй школа № 39 г. Магілёва»
(г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь)

Анаталія. Выкарыстанне праблемных сітуацый на ўроках курса “Чалавек і свет” дазваляе малодшым школьнікам атрымаць задавальненне ад працы з кожнай новай тэмай, дазваляе павысіць цікавасць да вывучэння дадзенага прадмета. У артыкуле апісаны розныя метадычныя прыёмы стварэння праблемных сітуацый.

Ключавыя словы: праблемныя сітуацыі, пачатковае навучанне, чалавек і свет.

Мэтай сучаснай адукацыі з’яўляецца фарміраванне ведаў, уменняў, навыкаў і інтэлектуальнае, маральнае, творчае і фізічнае развіццё асобы навучэнца [1]. Для дасягнення гэтай мэты настаўнік павінен дапамагаць навучэнцам самім адкрываць новыя веды, улічваючы ўзроставыя і псіхалагічныя асаблівасці малодшых школьнікаў. Актуальнасць дадзенай тэмы абумоўлена неабходнасцю фарміравання ўмення самастойна здабываць веды, збіраць неабходную інфармацыю, аналізаваць і рабіць высновы.

Праблемная сітуацыя – сітуацыя, у якой навучэнцы, ужываючы практычныя або тэарэтычныя веды, сутыкаюцца з сітуацыяй выбару, хочучь вырашыць пастаўленыя задачы, але з-за недахопу дадзеных, вымушаны самі іх шукаць, развіваючы такім чынам актыўную пазнавальную дзейнасць.

Асноўная функцыя вучэбнага прадмета “Чалавек і свет” – навучыць дзіця здабываць веды, неабходныя для каштоўнасна-арыентаванага і дзейснага стаўлення да навакольнага прыроднага і сацыяльнага асяроддзя, стварыць умовы фарміравання гэтых адносін. Галоўнай умовай рэалізацыі названай функцыі з’яўляецца стварэнне адпаведнага адукацыйнага асяроддзя. Для стварэння такога асяроддзя неабходна прымяняць праблемныя сітуацыі.

На нашу думку, уключэнне навучэнцаў у вырашэнне праблемных сітуацый на ўроках курса “Чалавек і свет” – асноўны шлях павышэння цікавасці да гэтага прадмета. Гэтану спрыяе магчымасць выказаць сваё меркаванне, даказаць свой пункт гледжання, развіццё ўмення самастойна здабываць веды.

Магчымасць паказаць дзіцяці розныя шляхі вырашэння праблемных сітуацый – галоўная задача настаўніка на ўроку. Навучэнцы атрымліваюць магчымасць

параўноўваць, назіраць, рабіць вывады, вучыцца вырашаць праблемныя сітуацыі.

Праблемныя сітуацыі на сваіх уроках я выкарыстоўваю з першага класа. Працу будую па наступным прынцыпе: ад простага да складанага. У пачатку навучання ў першым класе прапануем простыя, на першы погляд, пытанні: Чаму...? Якая прычына...? Што змянілася, калі б...? Чым адрозніваюцца (што агульнага) ...? Якую выснову мы можам зрабіць ...? Што здарыцца, калі...? Пытанні такога тыпу разглядаюцца перад працай над тэмай (на дошцы дзве групы карцінак: 1 група: дрэва, людзі, кветкі; 2 група: сонца, неба, пясок. Па якой прыкмеце я падзяліла гэтыя прадметы?).

Як паказвае практыка, вельмі маленькі працэнт навучэнцаў гатовы адразу адказаць на пытанні. Лічам, што праблема не ў тым, што ў навучэнцаў няма дастатковага ўзроўня ведаў. Многія навучэнцы баяцца выказаць сваё меркаванне, нават калі яно правільнае, а многія проста не жадаюць працаваць.

Па меры ўзнікнення дыялогу пры выкарыстанні такіх пытанняў больш замкнёныя дзеці пачынаюць паднімаць руку і выказваць сваё меркаванне. Ужо на гэтым этапе вучні сутыкаюцца з тым, што выказваюць кожны сваё меркаванне, якое адрозніваецца ад іншых.

Толькі пасля гэтага можна пераходзіць на наступны этап вырашэння праблемных сітуацый. Далей на ўроках курса “Чалавек і свет” пры паўтарэнні вывучанага матэрыялу спецыяльна дапускаюцца невялікія памылкі ці недакладнасці. Некаторыя навучэнцы, звычайна іх мала, 2-3 чалавекі, паднімаюць рукі і выпраўляюць памылкі. Паступова такіх вучняў становіцца ўсё больш.

Калі навучэнцы становяцца больш уважлівымі, дапускаюцца памылкі і пры тлумачэнні новага матэрыялу. Бачачы разыходжанні ў тым, што расказвае настаўнік, з іх жыццёвым вопытам, навучэнцы смялей задаюць пытанні, адказ на якія мы шукаем разам (абмеркаванне, чытанне артыкула падручніка, выкананне заданняў у рабочым сшытку). Першы год сістэматычнага выкарыстання праблемных пытанняў дае магчымасць пашырыць экалагічныя прадстаўленні дзяцей, падрыхтаваць вучняў да далейшага ўспрымання навучальнага матэрыялу з цікавасцю.

З другога класа пачынаю задаваць больш складаныя праблемныя пытанні, адказы на якія патрабуюць ведаў, атрыманых не на ўроках. Часта выкарыстоўваем франтальную гутарку, падчас якой могуць сутыкнуцца адразу больш за дзве думкі. Важна дапамагчы вучням разабрацца, прыйсці да адзінага меркавання, не даючы гатовага адказу, а толькі накіроўваючы.

Гутаркі ставяць вучняў у актыўную пазіцыю, абуджаюць цікавасць да вывучэння прадмета “Чалавек і свет”, вучаць умець чуць адзін аднаго і выказаць сваё меркаванне. На сваіх уроках я імкнуся стварыць такія ўмовы, каб кожнае дзіця магло выказаць уласнае меркаванне, жыццёвыя назіранні і веды, атрыманыя не на ўроках.

З трэцяга класа ў працу дзяцей дадаем вялікую самастойнасць пры рашэнні праблемных сітуацый. Акрамя пытанняў, меркаванняў, гутарак, дыялогаў, выкарыстоўваем працу ў групах. Склад гуртоў мажа мяняцца. Працуючы ў гру-

пах, навучэнцы вучацца выслухоўваць адзін аднаго і прымаць адзінае рашэнне, нават калі яно з’яўляецца памылковым. Пры праверцы выкананых заданняў даволі часта назіраюцца разыходжанні ў меркаваннях. У такіх сітуацыях трэба прыйсці на дапамогу вучням і разбірацца ў пытанні разам. Напрыклад, для працы ў групах ці парах пры вивучэнні тэмы “Жабы і рапухі” прапануем адгадаць, ад каго прыйшла тэлеграма і вызначыць тэму ўрока. Вядома, усе навучэнцы хутка адгадаюць, хто даслаў тэлеграму. Аднак мала хто з дзяцей устае на іх абарону. Пасля доўгіх абмеркаванняў, мы прыйшлі да высновы, што і жабы, і рапухі вельмі патрэбны і прыносяць вялікую карысць.

Таксама з трэцяга года навучання, з другога паўгоддзя, навучэнцам прапануецца знайсці адказы на некаторыя пытанні дома з дапамогай інтэрнэту або з дапамогай энцыклапедыі. Гэта тыя пытанні, якія ўзнікаюць падчас урока, але на дадзеным уроку мы іх абмеркаваць не можам. Напрыклад, чаму чаротная жаба занесена ў Чырвоную кнігу?

Як паказвае практыка, навучэнцы даволі хутка засвойваюць самастойную працу з дадатковай літаратурай і ахвотна яе выконваюць. Такім чынам, навучэнцы рыхтуюцца праводзіць міні даследаванні. Ужываючы такую форму працы, неабходна абавязкова выслушаць адказы навучэнцаў на наступным уроку.

У чацвёртым класе павысіць цікавасць да вивучэння курса “Чалавек і свет” асабліва важна, так як ў вучняў узнікае яшчэ адна цяжкасць: вивучанне прадмета ідзе на беларускай мове. У рашэнні дадзенай праблемы вельмі дапамагаюць праблемныя пытанні, міні-даследаванні, праблемныя гутаркі, якія закліканы зацікавіць навучэнцаў да вивучэння дадзенага прадмета.

Урок па тэме “Маўклівыя сведкі мінуўшчыны” пачынаем з легенды. Высветлілася, што некаторыя навучэнцы таксама ведаюць легенды. І тут паўстае пытанне, ці могуць камяні расказаць нам што-небудзь.

Па тэме “Князьёна з трыма імёнамі” прапануем дзецям правесці міні-даследаванне і высветліць, як так атрымалася, што ў аднаго чалавека тры розныя імёны. Па тэме “Еўфрасення Полацкая” навучэнцы праводзяць працу ў групах па складанні радаводу. Як паказала практыка, навучэнцы робяць гэта з вялікай цікавасцю, нават калі ў іх не ўсё атрымліваецца.

Акрамя пытанняў, якія задаюцца пры вивучэнні тэмы, навучэнцы таксама маюць права задаваць свае пытанні. Калі вучань задае пытанне і атрымлівае на яго адказ ці падказку, гэта таксама павялічвае цікавасць да вивучэння дадзенага прадмета.

У сваёй практыцы часта выкарыстоўваем такія метадычны прыём стварэння праблемнай сітуацыі, як “Яскравая пляма”. Гэты прыём можна выкарыстоўваць у любым класе, з першага па чацвёрты. Прыём “Яскравая пляма” заключаецца ў паведамленні тэмы ўрока праз цікавы для дзяцей матэрыял. Гэта можа быць казка, прытча, легенда, рэбус, жарт, выпадак з жыцця і г.д. Такі пачатак урока прыцягвае навучэнцаў і падводзіць да тэмы ўрока, якую яны ж самі і фармулююць.

Выкарыстанне праблемных сітуацый на ўроках курса “Чалавек і свет” дазваляе малодшым школьнікам атрымаць задавальненне ад працы з кожнай новай

тэмай, дазваляе павысіць цікавасць да вывучэння дадзенага прадмета. Такую выснову магу зрабіць, абапіраючыся на асабістыя назіранні і вынікі паўторнага анкетавання.

Спіс літаратуры

1. Национальный образовательный портал [Электронный ресурс] / Концепция учебного предмета «Человек и мир» на I ступени общего среднего образования (для общеобразовательных учреждений с русским языком и белорусским языком обучения) – Режим доступа: <https://adu.by/>.– Дата доступа: 10.11.2018.

2. Национальный образовательный портал [Электронный ресурс] / Учебная программа для учреждений общего среднего образования с русским языком обучения для 1 класса – Режим доступа: <https://adu.by/>.– Дата доступа: 10.11.2021.